

له ډیپلوم انجنیر عبدالحق سره مرکه د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي ښوونو معینیت د ښوونکو د روزنې محترم رییس

مرکه کوونکی: ډاکټر حشمت رنجبر د انسان په تنگسه کې موسسې د نصاب د پراختیا مدیر

لومړۍ پوښتنه: د کرنې د مسلکي لیسو د استادانو د ظرفیت د لوړولو لپاره مو کوم گامونه اخیستي دي؟
انجنیر عبدالحق: تر کومه ځایه چې تاسې پوهیږئ، د دې شعبي د دندو لایحه د مسلکي لیسو د استادانو د ظرفیت له لوړولو څخه عبارت ده (د سیمینارونو، ورکشاپونو ترسره کول، په روان کال کې د ننه په مملکت کې د ښوونکو د روزنې شعبه د استادانو د ظرفیت د لوړولو لپاره ټاکلې بودیجه نه لري مگر د انسان په تنگسه کې موسسې څخه مننه کوو چې اوس یې د کرنې او ویترنری د لیسو او انسټیټوټونو مدیرانو ته د کرنې ویترنری او مدیریت ورکشاپونه او ترینګونه په لاره اچولي دي چې له درې سوو زیات استادان او له سلو څخه زیات مدیر صاحبانو او معاونینو ته د ظرفیت د لوړولو لپاره روزنه ورکړي ده.

دوهم سوال: د کرنې او ویترنری د لیسو او انسټیټوټونو د استادانو د ظرفیت د لوړولو لپاره مو دوهم پلان څه دی، مهرباني وکړئ روښانه یې کړئ.
ځواب (انجنیر عبدالحق): هر کال ۵۰ تنه د مختلفو لیسو استادان په مختلفو برخو کې (کرنه، ویترنری، د موټرو او اداري او منجمنټ) د ماسټرۍ اخیستلو لپاره د بلغاریا هیواد ته استوي. پاتې دي نه وي اوس مهال ۴۵۰ تنو استادانو د ماسټرۍ د ترسره کولو غوښتنه کړېده چې موږ کولی شو د ۴۵۰ تنو له ډلې څخه ۵۰ تنه د آزادې سیالی په پایله کې بلغاریا ته ولېږوو او د ۵۰ تنو لپاره بودیجه هم په پام کې نیوله شوې ده.

دریم سوال: د مسلکي لیسو د استادانو د ماسټرۍ اخیستلو لپاره د بلغاریا د هیواد د ټاکلو دلیل څه دی، کولی شئ رڼا واچوئ.
ځواب: لکه چې مالومه ده د پوهنې وزارت د خپل ویب سایټ له لارې دا ماسټرۍ اعلان کړې وه او

- د کرنې د لیسه موافقه شتون ولري.
- د ماسټرۍ د دورې له پوره کیدو وروسته بیرته هیواد ته د ستیندو ضمانت ولري.
- استاد باید مسلکي وي.
- وروسته له راسټیندو څخه استادان باید تر ۳ کلونو پورې په خپلو لیسو کې ښوونه وکړي.
- محترم رییس صاحب! ستاسې څخه یوه نړۍ مننه چې خپل قیمتي وخت موږ ته راځي، ستاسې لازیات بریالیتوبونه له پاک خدای (ج) څخه غواړم.
- انجنیر عبدالحق: زه هم په خپل وار سره د انسان په تنگسه کې موسسې څخه مننه کوم چې تل یې د تخنیکي او مسلکي ښوونو له معینیت سره ډیره نژدې ملګرتیا کړېده او هیله کېږي چې دا محترمه موسسه خپلې مرستې په راتلونکي کې هم جاري وساتي.

- د هندوستان، بنگلادیش، مصر او بلغاریا هیوادونو موږ ته غوښتنې استولې وي چې د بلغاریا هیواد گټونکي وپېژندل شو او موږ هڅه وکړ ترڅو استادان د ماسټرۍ لپاره د بلغاریا هیواد ته واستوو.
- څلورم سوال: د ماسټرۍ د اخیستلو لپاره کوم استادان د منلو شرایط لري، مهرباني وکړئ روښانه یې کړئ.
- ځواب: د ماسټرۍ اخیستلو د دوه کلني دورې لپاره باید د کرنې د مسلکي لیسو استادان لاندې ځانګړي تیاوي ولري چې د هغو د نه شتون په صورت کې د ماسټرۍ حق نه لري.
- کمیوټر او انګلیسي ته لاسرسی ولري.
- عمر یې تر ۴۰ کالو لوړ نه وي.
- د کرنې په لیسې یا انسټیټوټ کې د ښوونې مخینه ولري.

د میدان وردګو ولایت د کرنې او ویترنری، انسټیټوټ د ویترنری څانګې لخوا د وزې بشپړ اسکلیټ جوړول

لکه څرنګه د علم زده کړه د هر چا ایماني او وجداني دنده ده نو انسان باید له هغه استعداد څخه چې الله (ج) په خپل لوی قدرت ده ته ورکړی، د علم له زده کولو څخه ګټه واخلي.
د یو موجود د بدن د ټولو هډوکو چوکاټ د اسکلیټ په نوم یادېږي څرنګه چې ویترنری علوم نظري او عملي علوم دي کچیرې د دې مسلک بنسټیز مضمین لکه اناتومي، فزیولوژي، جنیټیک او داسې نور په نظري ډول تدریس شي او یواځې په کتاب او نوبت بسنه وشي د مسلک له اړخه په ټولنه او چاپیریال کې د ویترنری د ځانګړي محصل له لوی مسولیت سره مخامخ کوي نو دا مسلک باید د نظري او تیوري تدریس تر څنګ په عملي کارونو هم استوار وي او عملي کارونو ته پکې زیاته ونډه ورکړل شي.
اسکلیټ د اناتومي مضمون د تدریس وسیله ده د اسکلیټ د نشتوالي په صورت کې محصلین نشي کولای چې د اناتومي مضمون په عملي او نظري ډول پوره زده او له هغې څخه د کار په ساحه کې ګټه واخلي.
د دې ټولو یادو شویو ستونزو په پام کې نیولو سره د کرنې او ویترنری انسټیټوټ د امریت د ویترنری

څانګې استادانو او زړه ته راژدې محصلینو په مرسته وتوانیدو چې د وزې یو بشپړ اسکلیټ په پوره کامیابۍ سره جوړ او په تدریس کې ورڅخه ګټه واخلو د اسکلیټ د جوړیدو درې لارې موجودې دي چې عبارت دي له تیزاب اچول، ایشوډل او ځینولو څخه له یادو شویو لارو څخه د ایشوډل لاره تر ټولو نورو لارو ښه ارزانه او په ټولو پرمختللو هیوادونو کې ورڅخه ګټه اخیستل کېږي د دې لارې

په مرسته غوښي، وزدې او لګامینټونه په پوره او ښه توګه له هډوکو لیرې کېږي همدارنګه هډوکي پرته له خرابیدو لاسته راځي.
د میدان وردګو ولایت د کرنې او ویترنری انسټیټوټ د ویترنری په څانګه کې د وزې له جوړ شوي اسکلیټ څخه د تدریس د وسیلې په توګه کار اخیستل کېږي.

د کرنې د لیسو درنو مدیرانو ښوونکو او درنو زده کوونکو!

د انسټیټوټونو او د کرنې د لیسو لپاره د خبرپاڼې دریمې گڼې ته ښه راغلاست، هیله مند یو چې تاسو به زموږ د خبرپاڼې دغه گڼه د معینیت په دویم ملی نندارتون کې تر لاسه کړئ. موږ د دې خبرپاڼې د خپرولو لپاره ډیره هڅه وکړه ترڅو دا گڼه تاسو ته د ملی نندارتون له پیله د مخه برابره کړه دا چې ټولو لیسو د خپلو مقالو په لیرلو سره د دې گڼې په خپرولو کې له موږ سره مرستې کړي، له ټولو څخه مننه کوو.

له بده مرغه موږ ونشو کړای ستاسو ټول استولې شوې مقالې په خبرپاڼه کې د برخي اخیستلو لپاره خپري کړو. له استول شویو مقالو څخه ځینې یې ډیر عمومي وو او د لوستونکو لپاره نوي مطالب او مالومات پکې شامل نه وو. د مهربانۍ له مخې په یاد ولرئ چې ټول لوستونکي د کرنې او ویترنری متخصصین دي چې د کرنې له عمومي مالوماتو سره اشنایي لري ډیری هغه مطالب چې ځانګړي دي او عملي مثالونه لري او د کرنې لیسو لپاره ګټور او تخنیکي مالومات برابرې ګټور دي. خو اوس هم ډیری مقالې په زړه پورې دي لکه د وزې اسکلیټ او د لایم

سلفر د محلول جوړول مو پکې پیدا کړل. د عکاسۍ د سیالی لپاره زموږ کونښن بریالی نه وو. موږ یوه تصویر هم له لیسو څخه تر لاسه نکړ. سره لدې چې پوهیږو ډیر څه شته چې باید انځورونه ترې واخیستل شي لکه عملي کارونه، د محصولاتو راټولول د مالدارۍ په برخه کې مثالونه او داسې نور. خو زموږ په باور دا مهمه ده چې د دې خبرپاڼې د لوستونکو په توګه ستاسې د رضایت لپاره هڅه وکړو. ځکه مو د کرنیزو خدماتو د مشورو برخه په لاره واچوله. که چیرې تاسو د کرنیز تولیداتو په برخه کې او یا هم د نور آفاتو او ناروغتیاو په شئ د خبرپاڼې په ورسټۍ پاڼه کې د اړیکو د شمیرې سره په تماس کې شئ پدې هیله چې وکولای شو له تاسو سره مرسته وکړو.

یروسلاو پتريک
په پن کې د کرنیزو زدکړو د پروګرام رییس

د لایم سلفر درمل جوړول او استعمال

عبدالصمد د زابل انستیتوت آمر

لایم سلفر یو ترکیبي درمل دی چې د سلفر له پوډر او د چوڼي یا آهک څخه جوړیږي. دغه درمل د میوه لرونکو ونو د بيماريو او آفاتو د له منځه وړلو لپاره ګټور دی او له هغه درملو له جملې څخه دی چې د ونو د خوب یا استراحت په وخت د ژمي په موسم کې کارول کېږي خو په یاد ولري چې دغه درمل د ټولو میوه لرونکو ونو لپاره د استعمال وړ ندی د بیلګې په ډول د مڼو یو ورايتي چې Delicious یا Cox's Orange Pippin Apples نومېږي باید د دغې میوې په ونې د لایم سلفر د استعمال څخه مخنیوی وشي او ټول هغه میوه لرونکي ونې چې د سلفر په مقابل کې حساسیت لري لکه زردالوان، شفتالوان او داسې نور باید د لایم سلفر د استعمال څخه په دغو میوه لرونکو ونو کې مخنیوی وشي. د درمل د استعمال په وخت کې مو څخه په ویاړلو، د اوبو ډنډونو، رودونو او داسې نور ځایونو او د فاضله اوبو په ځایونو کې تویې نشي.

شوی وي او میوه لرونکي ونې په نورمال ډول وده پیلوي.

د اړتیا وړ مواد:

1. یو کیلو ګرام آهک یا چونه

2. دوه کیلو ګرام د سلفر پوډر

3. دری نیم ګیلنه یا (۱۴) لیتره اوبه

د جوړولو کړنلاره:

د لایم سلفر محلول جوړولو لپاره لومړی یوه کیلو چونه په یوه لوبڼي کې اچوو او یوه اندازه اوبه ورباندې اچوو ترڅو ژوندي چونه په مړه چوڼي باندې بدله شي. وروسته دوه کیلو د سلفر پوډر په یو بل لوبڼي کې (۱۶ کیلو بیتیم) کې اچوو آماده شوې چونه ورسره یو ځای کوو بیا ۱۴ لیتره اوبه ورباندې اچوو او بڼه یې د یو لږګي پواسطه یې ګډوو. وروسته یې بیا په اور باندې ږدو او د یو ساعت لپاره یې ایشوو او په دوامداره ډول سره یې په لږګي باندې لږ تر لږه یو لږګي نصابي بڼه غوره کړي. نوموړي لوبڼی د اور څخه لرې کوو ترڅو بڼه سورشي او اضافي مواد یې بېخیخ ته کښیښي وروسته بیا آماده شوی محلول د تیم څخه په یو پلاسټیک لوبڼي کې چې سربوڼ ولري، په ورو ورو اچوو ترڅو اضافي مواد ورسره تویې نشي.

اضافي مواد باید تر خاورو لاندې شي.

د استعمالو کړنلاره:

د دوا شیندل په وخت کې باید د نوموړي محلول یوه برخه د ۹ برخو اوبو سره یو ځای د دوا شیندل په ماشین کې وچول شي او په میوه لرونکو ونو باندې وشیندل شي.

لایم سلفر غیر د استراحت څخه په نورو دورو کې هم استعمالیږي خو د اوبو کچه یې باید زیاته وي یعنې یوه برخه لایم سلفر د ۳۰ برخو اوبو سره یو ځای شي وروسته باید وشیندل شي.

د لایم سلفر د شیندل په وخت کې باید لاندې ټکي په نظر کې ونیسو:

1. هر څوک چې د لایم سلفر محلول جوړوي او شیندي باید ماسک، عینکې، دستکش او د کار کالي ولري.

2. وروسته د سلفر جوړولو او شیندلو څخه باید خپل لاسونه او مخ په صابون واینځي.

3. نوموړی محلول باید درې یا څلور ورځې په ونو باندې پاتې شي که چیرته د درې ورځو څخه مخکې باران یا واوره وورېږي تاثیر یې له منځه ځي نو باید د دوهم ځل لپاره وشیندل شي.

4. د دوا شیندنې لپاره بڼه وخت د باران څخه وروسته چې آسمان شین او هوا ګرمه وي.

5. نوموړی محلول باید د سلواغې د میاشتي په آخر او کب میاشت کې د درنو واورو وروسته وشیندل شي.

6. د لایم سلفر محلول د جوړولو لپاره باید د مسی یا خوراکي لوبڼو څخه ګټه وانه خيستل شي.

7. د لایم سلفر محلول د ساتلو لپاره باید د پلاسټیکي سرپټو لوبڼو څخه کار واخيستل شي.

8. نوموړی محلول ۱۵ ورځو لپاره په سرپټو لوبڼو کې ساتلي شوو د هغې څخه وروسته خپل خاصیت له لاسه ورکوي.

9. نوموړی محلول باید د کور څخه د باندې په یو ګوښه ځای کې جوړ کړای شي او د څارویو څخه لرې وساتل شي.

د علینگار د کرنې مسلکي لیسې تاریخچه

په ساحه او ښونځي کې د زده کونکو عملي کارونه

د علینگار د کرنې مسلکي لیسې په ۱۳۸۹ کال کې تاسیس شوې ده ټولې څلور شعبي لري چې ۱۱۰ تنه زده کونکي پکې زده کړه کوي دوه شعبي دولسم، یوه شعبه یولسم، او یوه شعبه د لسم ټولګي لري. په نوموړو زده کونکو کې ۳۳ تنو ته د بدل اعاشي پروګرام هم لیر. نوموړې لیسه لس تنه کارکوونکي لري چې د مدیر او نور اداري کارکوونکو ترڅنګ پنځه تنه استادان لري.

ودانې:

تراوسه پورې نوموړې لیسې خپلې تدریسي او اداري چارې د انجنیر شیر محمد په لیسې کې پرمخ بیولې سړکال د علینگار د ښونې مدیریت او د لغمان د ښونې ریاست په مرسته یو تعمیر په کرایه نیولی چې څلور تدریسي ځونې او یوه اداري ځونه لري چې اوس خپل تدریسي او اداري چارې په نوموړي تعمیر کې پرمخ بیایي.

روزنیز پروګرام:

د علینگار د کرنې مسلکي لیسې اداره زده کونکو ته د علمي سويي د لوڼیا ترڅنګه تربیوي او کلتوري پروګرامونه هم لري چې هره ورځ سهار د تدریسي ساعت د پیل څخه مخکې زده کونکي په منظم ډول لین کوي او د لیسې د ښوونکو له خوا ورته تربیوي درس وړاندې کیږي او زده کونکي هم په دغه پروګرام کې برخه اخلي.

ښوونه:

لکه څرنګه چې وړاندې د مسلکي ښوونکو د موجودیت یادونه وشوه، تدریس د ښوونکو لخوا د لکچر په بڼه ترسره کیږي او تر ۱۳۹۲ کاله پورې کتابونه موجود نه وو. ښوونکو د پخوانیو لکچر نوټونو څخه استفاده کوله او په ۱۳۹۲ کال کې مکمل کتابونه د معینیت لخوا مونږ ته راوړسیده چې اوس هم د لکچر په سیستم درس ورکول کیږي.

عملي کار:

د ۱۳۹۱ کال څخه را پدېخوا د نظري درس ترڅنګ ښوونکي زده کونکو ته عملي کار هم شروع کړی تردې وخته پورې لیسه د عملي کار سامانونه نه درلودل او امکانات موجود نه وو. اوس هغه امکانات چې (PIN) موسسې ورته برابر کړي د هغوی څخه استفاده کوي ټول زده کونکي او ښوونکي په عملي کار کې برخه اخلي. اوس مهال یې د لیسې لپاره یو وړوکی ځای جوړ کړي ترڅو زده کونکو ته په عملي توګه د قوربې جوړولو تګلار ښوونه وکړي او قسوریه جوړه کړي. د دې ترڅنګ ښوونکي د عملي کار د ښودلو لپاره د هغو امکاناتو څخه هم استفاده کوي چې دوی یې په لاس کې لري او زده کونکي ساحي ته بیایي ترڅو د نږدې څخه د مختلفو ټیټو کرڼه او د کرنې میتود زده کړي.

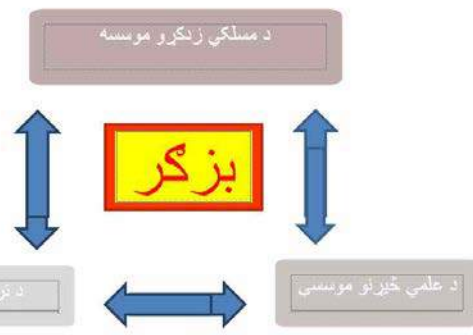
راتلونکي پلان:

– دا چې د کرنې لیسه یوه مسلکي لیسه ده د نظري لوست ترڅنګ عملي کار ته هم اړتیا لري راتلونکي کې مو پلان ده چې یو تحقیقاتي فارم ولرو ترڅو خپلو زده کونکو ته د عملي کارونو د ښودلو ترڅنګ د ټولني بزگرانو ته په مستقیم ډول نوې کرنیزې کړنې وروښیو او دوی ته هم ګټه ورسپړي.

– پلان لرو چې یو کتابتون او یوه د کمپیوټرونو ځونه جوړه کړو لکه څرنګه چې معلوماتي تکنالوژي په زده کړه کې بنسټیز رول لوبوي او د ښونې د انتقال مراحل اسانه کوي نو ښونځي غواړي خپل زده کونکو ته د نوی تکنالوژي زمينه برابره کړي همدارنګه ښونځي د هغو مرستو څخه چې دوی سره د یو تحقیقي فارم، کتابتون او یو کمپیوټر ځونې په جوړولو کې مرسته شوې مننه کوي.

– ښونځي هیله لري چې د مورس کلاو مثلث عملي کړي.

د میرمن مورس کلاو (MurasKlau) مثلث

په اخر کې د (PIN) موسسې څخه مننه کوو چې د عملي کارونو وسایلو په اخیستلو او تربینګو کې یې له مونږ سره مرسته کړې او وخت په وخت یې مونږ او زموږ نورو ښوونکو ته تربینګونه برابر کړي او له دوی څخه مو غوښتنه ده چې خپل دغه تربینګو ته ادامه ورکړي ترڅو پاتې ښوونکي هم وروزل شي.

د لایم سلفر محلول شیندل

د نوبتي کرنې يا کرنيز تناوب ارزښت

انجنير عبدالطيف «حکمت»
د پکتيا ولايت د کرنې ليسي آمر

کرنيز تناوب يا نوبتي کره

یواځې دا چې ورسره د خاوري بنسټيزي بڼه کيږي او د پرمختګ امکانات برابرېږي بلکې په غیر مستقیم شکل ورسره د فارمونو په اقتصاد کې هم اغیزمنه پایلې لاسته راځي د بیلګې په ډول په کرنیز تناوب کې کله چې لیګومې نباتات وکرل شي د خاوري د بنسټيزي ترڅنګ د خاوري په سمون کې هم مرسته کوي. په کرنیز تناوب کې مختلف نباتات یو بل پسې کرل د خاوري په بنسټيزي باندې غوره اغیزې لري چه پداسې مهال کې د تخریب اغیزې کمې وي چې د خاوري فزیکي حالت ښایي غوره وگرځوي او د وخت په تیریدو سره نوره هم ښه شي. د کرنیز تناوب د تطبیق او خاوري په بنسټيزي باندې او د هغوي د اغیزو په اړوند په نړیواله سطحه مختلفې نظريې موجودې دي د امریکایي علماوو د لیکنو په اساس که د ټول تولید زیادښت په سلو کې سل په نظر کې ونیسو نو د ناکاره گیاه او بوټو مخنیوي به (۱۱) برخي، د ورايتیو منظم حالت (۱۴) خاوري سمون (۳۹) برخي، او کرنیز تناوب (۲۲،۵) برخي په ټول تولید کې برخه لري. له بده مرغه په نړیوالو لیکنو کې ټول مختلف کرنیز تناوب په اړه نظرونه د منلو وړ ندي دا ځکه چې ډیرو وختونو کې یواځې محلي یا سیمه ایزه بڼه لري او په دې ترتیب باید تل نوې ارزونه وشي ترڅو د کرنیز تناوب په مراعتولو سره د خاوري بنسټيزي پخپل حالت وساتل شي.

گیاه وڅخه ډکيږي وروسته باید هغه نباتاتو کرل شي چې هرزه گیاه کموي لکه علوفه یي نباتات چې د خپل سیوري پواسطه د هرزه گیاهو او ناکاره بوټو له ودې څخه مخنیوي کوي او یا هم د لبلبو او کچالو چې د کرلو لپاره یې د ځمکې نرمول او خیشاوه کولو ته اړتیا زیاته ده چې د دغې خیشاوي په نتیجه کې ناکاره بوټي له ریښو څخه وځي. په پراخه ساحو کې د کرنیز تناوب تطبیق نه

ځمکه قوې او د ځمکې د حاصل کچه لوړیږي.
_ کرنیز تناوب د خاوري د خرابیدو (erosion) څخه مخنیوي کوي.
_ کرنیز تناوب د یو فصل څخه تر بل فصله پورې د رطوبت په ساتنه کې مرسته کوي.

کومي کرنې چې په کرنیز تناوب کې په نظر کې ونیول شي هغه په کره کې فني او علمی مهارتونه دي چې باید ورته پاملرنه وشي د بیلګې په ډول که موخه مو د نباتي بیماریو او آفاتو کنټرول او د کچې ټیټول وي، باید هغه نباتات په تناوب کې ځای پر ځای شي چې له یوې خوا ښه مقاومت ولري او له بلې خوا په ځمکه کې د مخکیني کرل شوی نبات سره گډه بیماری ونلري او که موخه مو د اوبو د تنظیم کارول وي هغه نبات پکار دی چې ژوري رینسي ولري او له مخکیني نبات څخه یې د اوبو اړتیا کمه وي.
کله چې د مزروعي نباتاتو لکه غلي داني او داسي نورو په کرلو سره ځمکه له هرزه

د نوبتي کرنې يا کرنيز تناوب څخه موخه دا ده چې په یوه ځمکه کې پرله پسې یو ډول نبات ونه کرل شي. کرنیز تناوب په نړیواله کچه د نباتاتو په کره کې او د تولید د کچې په لوړولو کې یو بنسټیز او ستراتیژیک رول لوبوي او دا یو له هغه کرنو څخه ده چې د اقتصادي گټو له پلوه د ارزښت وړدی په ځانگړي ډول په هغه هیوادونو کې چې د کرنیزو عملیاتو لپاره امکانات نشته او بزگران د کرنیزو ستونزو سره مخامخ دي پداس هیوادونو کې د دې ډول کرنو په نظر کې نیول ښورا ارزښت لري چې زموږ هیواد هم لږدي ستونزې څخه خلاص ندي.

د دې موضوع د گټورتیا لپاره څو ټکي باید په پام کې ونیسو.
_ د ځمکې د حاصل د لوړیدو لپاره باید کرنیز تناوب په نظر کې ونیول شي.
_ کله چې کرنیز تناوب په نظر کې ونیول شي تر یوه ځایه د بیماریو او آفاتو له منځ ته راتلو څخه مخنیوي کيږي.
_ د کرنیز تناوب د ترسره کولو په پایله کې

د آفاتو تلفیقي مدیریت (IPM) Integrated Pest Management

ترتیب کوونکی: عبدالمتین «صافي»
د بلخ ولايت د بلخ د ولسوالۍ د کرنې د مسلکي ليسي سرپرست

غوڅول او د نبات بیا ځوانول، د اوبخورد و یالود غاړو د نباتاتو ټولول، کرنیز واریا نوبت ته پاملرنه، د کرلو وخت او داسې نورو په مرسته ترسره کيږي.

میخانیکي او فزیکي کنټرول:
په فزیکي او میخانیکي کنټرول کې آفتونه په مستقیم یا غیر مستقیم ډول له سیمې څخه لیرې کيږي او یا د هغو لپاره د ننوتلو، خپریدلو، ژوندی پاتې کیدلو او یا د مثل د تولید لپاره د چاپیریال نامساعده کول دي فزیکي کنټرول د نوری تلکونو پواسطه سره ترسره کيږي او خیشاوه کول میخانیکي کنټرول دی.

کیمیاوي کنټرول:
له آفاتو سره د مبارزې تر ټولو عامه تگلاره کیمیاوي کنټرول دی چې د آفاتو د حملې په مهال یا مخکې له هغې پر نباتاتو باندې د زهري موادو د شیندنې په بڼه ترسره کيږي چې په دې ډول د آفاتو د حملې مخنیوي کيږي او یا آفت له منځه وړي.

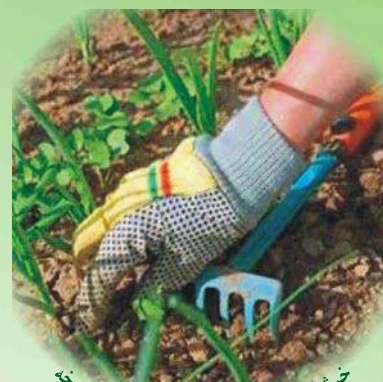
تعریف:
IPM (د آفاتو تلفیقي مدیریت) د هغه ایکولوژیک کنټرول څخه عبارت دی چې د مختلفو او همغږو تگلارو په کارولو سره د آفاتو ټولنه په آسانی، ارزانه او ښه ډول کنټرول کيږي چې په لاندې ډول دي:

بیولوژیکي کنټرول:
په بیولوژیکي کنټرول کې د آفاتو له طبیعي دوښمنانو (ښکارچي) په کارولو آفات له منځه وړل کيږي او دا یوه آسانه، ارزانه او موثره تگلاره ده چې د ایکوسیستم نورو توکو ته تاوان نه رسوي نو ځکه باید له آفاتو څخه د خلاصون په لومړۍ لیکه کې وي. طبیعي دوښمنان لکه، فالبینکونه، الوتونکي، څښندونکي او داسې نور...

کرنیز کنټرول:
له کرنیز کنټرول یا کرنیزې مبارزې څخه موخه د کرنیزو نباتاتو ساتنه ده چې د کرنیزو کرنو لکه: د اوبخورد تنظیم، د نباتاتو ترمنځ واټن، د ژر رسیدونکو او یا د ځنډ رسیدونکو ورايتیو کارول، د آفاتو په وړاندې د پایښت لرونکو ورايتیو کرل، په ټاکلو ځایونو کې د ډول وڼو اېښودل، د ځانگو

څلورمه سیمه	دریمه سیمه	دوهمه سیمه	لمړۍ سیمه	نېری کال
حبوبات	رېښه	میوه	پاڼه	
څلورمه سیمه	دریمه سیمه	دوهمه سیمه	لمړۍ سیمه	دویم کال
پاڼه	حبوبات	رېښه	میوه	
څلورمه سیمه	دریمه سیمه	دوهمه سیمه	لمړۍ سیمه	درېیم کال
میوه	پاڼه	حبوبات	رېښه	
څلورمه سیمه	دریمه سیمه	دوهمه سیمه	لمړۍ سیمه	څلورم کال
رېښه	میوه	پاڼه	حبوبات	

انځور د کرنیز تناوب پلان

خیشاوه کول د میخانیکي کنټرول په موخه

دوا شیندنه د دوا شیندونکي پواسطه

طبیعي دوښمن بمبیرک (Chrysopidae)

د آفاتو په وړاندې د پایښت لرونکو ورايتیو د کرلو په واسطه کرنیز کنټرول

له هیواده بهر د چک په جمهوریت کې کرنیزې زده کړې د چک جمهوریت کرنیزو لیسو ته یوه کتنه

عملي ښوونې د روزونو پد روډسټم: د طبیعي سرچینو ساتنه

کرنیزو لیسو د هرو ۲۴ تنو زده کوونکو لپاره یو ښوونکی ګومارل کېږي. د لیسې استادان تر ۲-۳ څخه د ډیرو مضمونونو ښوونه کوي. کرنیزې لیسې تخصصي پروګرام وړاندې کوي، د بیلګې په ډول هارټیکلچر، نسل اخیستنې او د آسونو روزل. مګر تر ټولو غوره تخصصي پروګرامونه یې له کرنیزو لیسو څخه دي. د ډیری چاپیریال ساتنې (ایکولوژي) څخه عبارت دي. د ډیری کرنیزې لیسې سمبالې دي، د ساینسي علومو (فزیک، کیمیا او بیولوژي) لپاره سمبال ټولګي. همدارنګه لیسې د کرنیزو او ویتیرنۍ په برخه کې په مجزو لابراتوارونو سمبالې دي. اقتصادي وضعیت ته په پاملرنې، لیسې د کمپیوټر او لابراتوارونو باندې سمبالې دي.

د کرنې ډیری مسلکي لیسې نه یوازې تجربوي فارمونه لري بلکه نور اړوند فارمونه هم لري. له دې فارمونو څخه یې ځینې آن تر ۲۰۰۰ جریبو پورې سیمه لري. د بیلګې په توګه د چروډوم د کرنیزې لیسې فارم ۴۰ غواګانې، ۵ اسونه، د وزو په ګډون ۸ پیسونه، چرګان، قازونه، کوترې، طاووس او ۱۰۰ ډوله نوځناور لري. نوموړې لیسې خپل ټول دا ځناور د کرنې د لیسې له کروندې څخه تغذیه کېږي او همدا راز لیسې ځینې عاید لرونکي

د چک په جمهوریت کې د کرنې ۲۳ مسلکي لیسې شته (په هر ولایت کې ۲ د کرنې مسلکي لیسې یا یوه کرنیزه لیسې د ۴۵۰۰۰۰ تنه نفوس لپاره) که یې له افغانستان سره پرتله وکړو نو دلته د هر ولایت لپاره ۳ د کرنې مسلکي لیسې په پام کې نیول شوې چې د هرو ۲۴۰۰۰۰ تنو لپاره یوه د کرنې لیسې شته. د چک په جمهوریت کې ۱،۳ سلنه خلک د کرنې په برخه کې کار کوي حال دا چې د افغانستان ۶،۷۸ سلنه وګړي د کرنې په برخه کې په کار بوخت دي.

د چک جمهوریت ډیری د ۱۵ تر ۱۹ کلن ځوانان په کرنیزو لیسو کې په زده کړه بوخت دي. دوی کولی شي له دې دوو دورو څخه یوه د زده کړو لپاره وټاکي، د زده کړې یوه ۳ کلنه دوره د فراغت سند سره یا د ثانوي تدریساتو ۴ کلنه دوره چې دا د افغانستان د کانکور ازموینې ته ورته ده، د چک په جمهوریت کې دې ازموینې ته ماچریتا وایي او دا د هیواد ځوانانو د لوړو زده کړو لپاره اړین دي (په انستیتوتونو او پوهنتونونو کې) چې د عمومي او تخنیکي مضامین په دې کې شامل دي.

د چک جمهوریت کرنیزې لیسې په معمولي بڼه له ۲۰۰ څخه تر ۵۰۰ زده کوونکي لري او تر ۱۰۰ تنو پورې زده کوونکي په لیلیه کې پاتې کېږي، په منځنۍ کچه د

د میلنګ په کرنیزه لیسې کې په تجربوي ډول د گلانو کرنه

کونکي د انفرادي عملي زده کړو لپاره له شرکتونو سره کار وکړي چې دا کرنې بڼه یوه یا دوه اونۍ په بر کې ونیسي او زده کوونکي په خپله مسوولیت لري چې شرکتونه ومومي او ورسره کار وکړي. لیسې ښایي د سمستر په بهیر کې د زده کوونکو د انټرنشپونو د تکمیلولو لپاره یوه دوره دې کار ته ځانګړې کړي او آن تر دې چې ځینې لیسې زده کوونکو ته وخت ورکوي ترڅو خپل انټرنشپونه د رخصتیا په مهال تکمیل کړي. له دې کرونو څخه موخه دا ده چې زده کوونکي وکولی شي د کرنیز تجارت په برخه کې لاس ته راوړي او د اړینو موادو د رانیولو لپاره کارول کېږي.

په عملي ښوونو باندې تمرکز

د عملي کارونو لپاره د شته امکاناتو څخه بهیر، د چک جمهوریت د کرنې لیسې د کرنیزو زده کړو لپاره د خپلې سیمې له کرنیزو شرکتونو سره موافقت لیکونه لاسلیک کوي. پدې شرکتونو کې ژوبڼ، د کبانو د روزنې فارم، د آسونو د سپرلۍ کلپونه، پارکونه، د زبالي د مدیریت شرکت او دولتي انستیتوتونه شامل دي. یوه کرنیزه لیسې کولی شید کرنېله ۵۰ ډول، ډول شرکتونو سره موافقت لیکونه لاسلیک کړي.

کرنیزې لیسې په څلارو خپل عملي کارونه تنظیموي. تر ډیره دوی په اونۍ کې یوه ورځ د عملي کارونو د تطبیق لپاره ځانګړې کوي، د بیلګې په ډول: د لومړي ټولګي زده کوونکي د دوشنبې په ورځ لوست نه لري د لوست په ځای د لیسې په فارم کې کار کوي، د دوهم ټولګي زده کوونکي د سه شنبې په ورځ عملي زده کړې لري. په همدې ډول نور ښوونځي کیدای شي ټوله اونۍ د عملي کار د ترسره کولو لپاره ځانګړې کړي. یوه اونۍ به زده کوونکي په ټولګي کې زده کړه کوي او یوه اونۍ به عملي کار کوي.

سربیره پر دې د لیسې نورې اړتیاوې دا دي چې زده

د دې کرونو لپاره څوک اړینې پیسې ورکوي د کرنې ټولې مسلکي لیسې د چک جمهوریت پورې مربوط دي او د خپلې بودیجې زیاته برخه له دولتي مالو څخه ترلاسه کوي. د چک جمهوریت ټول خلک دنده لري چې خپلې مالیې ورکړي او دا مالیې د چک په جمهوریت کې ډیرې لوړې دي. (تقریباً د عوایدو ۵۰ سلنه) په داسې حال کې چې زده کوونکي د لیسې فیس هم ورکوي. دوی د خپلو درسي کتابونو د رانیولو، د غرمې ډوډۍ او همدارنګه په لیلیه کې د اوسیدو لپاره هم پیسې ورکوي. لدې سره، سره لیسې مفت دي مګر ټوله زده کړه مفت نه ده.

عادل قاضي په خیر ادعاوې مني او یا یې ردوي.

- 7.
8. د هر سوال لپاره باید نمره ټاکله شوې وي.
9. د سیالۍ په مهال باید ټولګي کنټرول شي ترڅو ټول زده کوونکي ورته پام واړوي.
10. د سیالۍ په پای کې باید د ګروپونو نمرې جمع شي او د سیالۍ پایله او ګټونکي باید ښکاره شي.
11. په سیالۍ کې د ټولګي هره نیمایي د سیالۍ کوونکو له یوې ډلې څخه پلوي کوي. که چېرې له یو تن څخه پوښتنه وشي او هغه سم ځواب ورنکړي، د سیالۍ کوونکو نور غړي او یا د همدې ګروپ اړوند نیم ټولګي سم ځواب ورکوي په دومره توپیر سره چې که خپله سیالۍ کوونکي کس ځواب ورکړ، پوره نمره او که د هغه پرځای بل چا ځواب ورکړ، یو نمره به کمه واخلي.
- د سیالۍ میتود ګټې:
  1. تدریس په زړه پورې کېږي.
  2. د سیالۍ پوښتنې باید یو یا څو درسي موخې روښانه کړي.
  3. زده کوونکي د جرأت خاوندان کېږي.
  4. زده کوونکي له درس سره مینه پیدا کوي.
  5. هغه زده کړه چې په دې ډول ترلاسه کېږي، نه هیرېږي.
  6. د زده کوونکو ترمنځ سمې درسي سیالۍ منځته راوړي.
  7. په ګروپونو کې د زده کوونکو ترمنځ د ملګرتیا حس پیدا کوي.
  8. په هغو کې د سوال کولو او ځواب ویلو مهارت ته پراختیا ورکوي.
- د سیالۍ د میتود ستونزې:
  - لوی ټولګي ته اړتیا وي.
  - یو څه زیات وخت نیسي او ښوونکي باید د سوالونو سره سم له درسي ساعت څخه اړین وخت ورته په پام کې ونیسي.

د سیالۍ (مسابقې) میتود

د کابل د کرنې او ورتیرنۍ انستیتوت د سیالۍ یو انځور

پدې سیالۍ کې ټول زده کوونکي ولاړ دي او دومره شمیر ولاړ زده کوونکي په ټولګي کې د بی نظمي لامل کېږي نو د ښې پایلې د ترلاسه کولو لپاره ښه دا ده چې له هر ګروپ څخه له درې تر پنځو زده کوونکي د سیالۍ لپاره وټاکل شي.

سیالۍ په ښوونه کې یوه ارزښت لرونکې تگلاره ده چې د زده کوونکو ترمنځ یو سالم رقابت منځته راوړي، زده کوونکي د فعالیت مرکز ګرځوي او د زده کوونکو د ارزونې یوه قیمتي وسیله ده.

په دې تگلاره کې ښوونکي زده کوونکي په برابر شمیر او سویو سره په دوو ګروپونو ویشي او هغو ته وایي چې غواړي د ټولګي د ننه یوه سیالۍ ترسره کړي. زده کوونکي د اړوند مضمون په اړه له مقابل لوري څخه پوښتنه کوي چې دغه سوالونه باید د ښوونکي لخوا برابر شي پوښتنې باید په هغه موضوع پورې اړه ولري چې اوس تدریس کېږي.

هغه ټکي چې د تدریس او د سیالۍ د تگلارې د پلي کولو په مهال باید په پام کې ونیول شي:

1. سیالۍ باید د ټولګي په مخ کې ترسره شي ترڅو ټول زده کوونکي هغه وويني.
2. ټولګي په دوو ګروپونو ویشل کېږي او استاد له هر ګروپ څخه درې درې، څلور څلور یا له دې څخه زیات زده کوونکي چې د سویې له امله سره برابر وي، ټاکي او یا یو یو تن له هر ګروپ څخه ټاکي او د سیالۍ د تیم د نورو غړو ټاکل د اړوند ګروپ زده کوونکو ته پریږدي ترڅو په خپله خوښه وړ کسان خپل تیم ته وټاکي.
3. پر ګروپونو نومونه ږدي.
4. د سیالۍ پوښتنې باید روښانه وي ترڅو زده کوونکي په ځواب ویلو کې شکمن نه وي.
5. یا پخپله ښوونکي پوښتنې کوي او یا زده کوونکي د کارتونو له مخه چې یو ځوا ښوونکي تیار کړي، سوال لولي او زده کوونکي پخپله له مقابل لوري څخه یو کس ټاکي ترڅو سوال ته ځواب ورکړي.
6. سوال ته د صحیح ځواب د ویلو کچه سوال کوونکي ګروپ او ناستو زده کوونکو ته سپاري. (مګر پخپله ښوونکي د یو

د پښتو موسسې خبر

له افغانستان څخه د پښتو دفتر رییس شیمون پانک (Shimon Paanek) لیدنه. د پښتو موسسه اوس مهال د نړۍ په شلو هیوادونو کې په ماموریت بوخت ده او د ویاړ ځای دی چې نن موږ د پښتو رییس په افغانستان کې له ځان سره لرو. بناغلی شیمون په بلخ کې له هغو سیمو څخه لیدنه وکړه چې موږ زیات فعالیت لرو. همدارنگه د

شیمون پانک د انسان په تنگسه کې موسسې عمومي رییس د چهارآسیاب د کرنې لیسې د درسي ټولگي د کتلو په حال کې

کابل او چهار آسیاب د لیسو څخه یې هم لیدنه وکړه. بناغلی شیمون پانک په کابل انسټیټوټ کې د اوبو لگولو مضمون له تدریس څخه چې د ویخننگ د پوهنتون لخوا ورته پراختیا ورکړل شوی دی، لیدنه وکړه.

د پښتو موسسه ۶۳ پروپوزلونه د کوچنیو مالي مرستو لپاره تر لاسه کړي وو چې د ارزونې کمیټې ۱۹ پروپوزلونه چې د لوړ کیفیت درلودونکي وو له دغو پروپوزلونو څخه غوره کړل. د کرنې او وترنری د انسټیټوټ له دغو ۱۹ پروپوزلونو اړوند لیسو سره ۵۰۰۰۰ یا ۱۲۰۰۰۰ افغانۍ مرسته وشو. له دغو پروژو څخه به شپږ پروژې په سیمه کې د خپل بنونځي اړیکې له خصوصي او یا نورو کرنیزو شرکتونو سره ټینګې کړي.

د پښتو موسسې له سپارښتنې سره سم د چک سفارت دغه مرستې د کرنې لیسو ته ور ورسولې، له دې مرستو څخه په مننې باید وویل شي چې د دې مرستو په پایله کې د سمندگان لیسو کولی شي چې د اوبو یوه ذخیره جوړه کړي د ننگرهار انسټیټوټ کولی شي د خپلو ټولګیو بسیار غونه وکړي او د چپرهار لیسو کولی شي د څښکلو د اوبو کوهی جوړ کړي.

د ۲۰۱۳ کال په دویم سمسټر کې د پښتو موسسې ۴۷ لیسو او انسټیټوټونو سره مرسته وکړه ترڅو خپلو زده کوونکو ته په عملي توګه درسونه پرمخ بوزي د پښتو موسسې ۳۱۶۰۰۰۰ افغانۍ د دغو لیسو تر منځه ویشلې.

د ۲۰۱۳ کال په لمړي سمسټر کې د پښتو موسسې درې نوي مضمونونه (د ماهیانو روزل او د شاتو مچيو ساتنه، د پسونو او وزو ساتنه او چاپیریال ساتنه) په ازمايښتي ډول لیسو ته د تدریس لپاره وړاندې کړل. د ۲۰۱۳ کال په دویم سمسټر کې یې د اوبو لگولو او د څرخي سمبالښت مضمونونه د ازمايښتي تدریس لپاره چمتو کړل. دې ټولو مضمونونو ته د ویخننگ پوهنتون لخوا د NAEC په مرسته پراختیا ورکړل شوې. اوس د پښتو موسسې د سمسټر په پیل کې له زده کوونکو څخه د اوبو لگولو او د څرخي د تنظیم په مظاهرو کې یوه آزموینه اخلي او بیا د سمسټر په پای کې هم همدارنگه ازموینه ترسره کوي ترڅو درسي موخو ته د زده کوونکو د رسیدو ارزونه وکړي.

د پښتو موسسې لخوا درې بنونځي غوره شوي دي ترڅو په خپلو بنونځیو کې تجارت پیل کړي چې لدې بنونځیو څخه دوو یې د چرګانو فارم جوړ کړي او یو یې خپل د لبنیاتو پخواني فارم ته پراختیا ورکړه.

د پښتو موسسې پریکړه کړې ترڅو خپل کلنی کنفرانس چې د کرنې د لیسو لپاره په لاره اچول کېږي، سرکال به دا کنفرانس د تخنیکي او مسلکي بنونو د معینیت له نندارتون سره چې د GIZ په مرسته ترسره کېږي، یوځای ترسره شي چې دا نندارتون او کنفرانس به د ۲۰۱۳ کال د اکتوبر له ۲۸ څخه تر ۳۰ پورې په کابل کې مینه والو ته وړاندې کېږي.

د افغانستان د کرنې او وترنری د انسټیټوټ د استادانو لپاره

د پوښتنو او ځوابونو برخه

د کرنې او وترنری د انسټیټوټ هغه استادان چې د کرنې او وترنری په برخو کې پوښتنې لري خبر ورکول کېږي چې خپلې پوښتنې د پښتو موسسې سره شریکې کړي ترڅو نوموړي دفتر اړوندو ادارو سره په اړیکه کې شي او ددې خبر لیک په راتلونکې گڼه کې ورته ځواب ورکړي.

د اړیکو شمیرې

د وترنری په برخه کې: ۰۷۷۷۷۶۰۶۲۳

د کرنې په برخه کې: ۰۷۷۷۷۶۰۶۲۵ یا ۰۷۷۷۷۶۰۶۲۲

د انسان په تنگسه کې موسسه د ۲۰۰۱ کاله راپدېخوا په افغانستان کې فعالیت لري، هر چیرې چې د بشر پالنې اړتیا احساس شوې، دې موسسې د خپلو پرمختیایي پروګرامونو په مرسته هغو ته ځواب ويلي دي. نن ددې موسسې کرنې د پکتیا، ننگرهار، بغلان، بلخ، سمنگان ولایتونو او همدارنگه د کابل او مزارشريف د دفترونو په واسطه روانې دي. اوس مهال د پښتو موسسه د ځینو مهمو مالي مرستو کوونکو په حمایت په یو شمیر بنسټیزو برخو لکه: بنوونه او روزنه، د کلیو پراختیا او بیړنیو مرستو تمرکز کړی دی. دا خبرلیک د چک جمهوریت د انکشافی مرستو په مالی لگښت او د انسان په تنگسه کې موسسې لخوا چاپ شوی دی.